СЕРІЯ «Адміністративне право»

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-6\(12\)-389-400](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-6(12)-389-400)

УДК 347.998.85(477)

Кабанов Володимир Іванович, адвокат, аспірант, провідний фахівець, Університет державної фіскальної служби України, 08205, Київська область, м. Ірпінь, вул. Університетська, 31, тел.: +38 (04597) 60-294; e-mail: for.380675676765@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-6373-9828>

КОНТРОЛЬ ДЕРЖАВИ ЗА ВИКОНАННЯМ СУДОВИХ РІШЕНЬ В АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВАХ: "DE JURE" І "DE FACTO"

Анотація. Публікація присвячена аналізу організаційно-правового забезпечення контролю держави за виконанням судових рішень в адміністративних справах. У сфері публічно-правових відносин гарантією надійного захисту прав, свобод та законних інтересів осіб від порушень з боку органів державної влади та місцевого самоврядування є неодмінне виконання судового рішення. Це положення є одним з принципів адміністративного судочинства як основної, вихідної ідеї, що відображає його особливості та зміст. У статті визначено стан наукової розробленості досліджуваної тематики та встановлено, що розвиток організаційно-правових засад контролю держави за виконанням судових рішень в адміністративних еволюціонує, намагаючись у цьому контексті відповідати зарубіжним тенденціям.

Результати проведеного дослідження дозволяють говорити про те, що правове регулювання процесу виконання судових рішень в адміністративних справах в Україні, з урахуванням виявлених проблемних питань правозастосовної практики, вимагає удосконалення. Контроль держави за виконанням судових рішень відбувається із використанням здобутків проєктів міжнародної технічної допомоги, що пропонують нові інструменти для удосконалення роботи виконавців, подальшого розвитку інституту приватного виконання судових рішень, у т.ч. завдяки поширенню їхніх повноважень на судові рішення у адміністративних справах, удосконалення національного механізму виконання рішень ЄСПЛ.

Ключові слова: виконання судових рішень, адміністративні справи, держава, суд, правове регулювання, контроль.

Kabanov Volodymyr Ivanovich, Attorney-at-law, Student PhD, Senior Specialist, University of State Fiscal Service of Ukraine, 08205, Kyiv region, Irpin, street University, 31, tel.: +38 (04597) 60-294; e-mail: for.380675676765@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-6373-9828>

STATE CONTROL OVER THE ENFORCEMENT OF JUDGMENTS IN ADMINISTRATIVE CASES: "DE JURE" AND "DE FACTO"

Abstract. The publication is devoted to the analysis of organizational and legal support of the state control over the execution of court decisions in administrative cases. In the field of public relations, the guarantee of reliable protection of the rights, freedoms and legitimate interests of individuals from violations by public authorities and local governments is the inevitable execution of a court decision. This provision is one of the principles of administrative justice as the main, original idea that reflects its features and content. The article defines the state of scientific development of the researched subject and establishes that the development of organizational and legal bases of the state control over the execution of court decisions in administrative ones is evolving, trying in this context to correspond to foreign tendencies.

The results of the study suggest that the legal regulation of the process of execution of court decisions in administrative cases in Ukraine, taking into account the identified issues of law enforcement practice, requires improvement. State control over the execution of court decisions is carried out using the achievements of international technical assistance projects that offer new tools to improve the work of executors, further development of the institution of private enforcement of court decisions, including by extending their powers to court decisions in administrative cases, improving the national mechanism for enforcing European Court of Human Rights decisions.

Key words: execution of court decisions, administrative cases, state, court, legal regulation, control.

Постановка проблеми. Вже неодноразово зазначалося, що проблемним питанням в Україні є виконання судових рішень. У державі, яка сповідує принцип верховенства права, учасники адміністративних відносин і, особливо, суб'єкти владних повноважень, зобов'язані поважати судові рішення та виконувати їх без зволікання. Якщо рішення суду набрало законної сили (або категорія справи вимагає негайного його виконання) і не виконується, особа, на чию користь ухвалено рішення, має право розраховувати на весь наявний у державі механізм примусового його виконання.

На практиці відомі лише дві форми виконання – добровільна та примусова. Суть неконфліктного виконання судового рішення стороною процесу, якої це рішення стосується, полягає у самостійному його виконанні за відсутності відкриття виконавчого провадження. У Коментарі до статті 257 Кодексу адміністративного судочинства України, щодо порядку виконання судових рішень в адміністративних справах (в редакції Кодексу, що була чинною до 15.12.2017) вказується на те, що найкраще, коли судові рішення виконується добровільно, оскільки тоді не потрібно буде нести витрати, пов'язані з його примусовим виконанням, і не буде ризику бути притягнутим до юридичної відповідальності за невиконання судового рішення [1].

Враховуючи, що зазначена норма за своїм змістом не зазнала змін, і в реструктурованому, оновленому процесуальному законі зафіксована у статті 372 (в чинній редакції Кодексу), відповідний науковий Коментар не втратив актуальності.

Суб'єктів, які за законами України несуть відповідальність за виконання судового рішення у добровільному порядку, поділяють на дві групи: 1) суб'єкти владних повноважень – відповідачі в адміністративній справі та 2) суб'єкти владних повноважень, на яких обов'язок із виконання певних видів судових рішень покладено безпосередньо законом чи іншим нормативно-правовим актом (так звані виконавці за законом). Перша група виділяється на підставі статей 5 й 245 Кодексу адміністративного судочинства України та безпосередньо пов'язується з реалізацією особами права вибору способів захисту під час звернення до суду, а друга група – на підставі частини першої статті 372 Кодексу адміністративного судочинства України, яка наділяє суд правом визначення суб'єкта владних повноважень на якого можуть бути покладені обов'язки щодо забезпечення виконання рішення. На практиці суди відмовляються застосовувати останню із наведених статей через те, що відповідні суб'єкти владних повноважень не є стороною у справі, а тому щодо них жодних приписів у резолютивній частині судового рішення бути не може. Проте такий підхід не зовсім виправданий. Хоча "виконавці за законом" і не є стороною у справі, однак само по собі судове рішення породжує для них обов'язок вчинити дії, передбачені певним законом.

Враховуючи те, що порядок добровільного виконання судового рішення чинним законодавством України не регламентований, вважається за необхідне запровадити відповідний механізм правового регулювання такого виду відносин не дивлячись на те, в якій сфері вони виникатимуть – адміністративній, цивільній чи господарській.

За експертними оцінками, законодавство з питань виконання судових рішень переважно захищає боржників, які широко використовують надані законом форми впливу на процедуру виконання судового рішення (наприклад, процедура відводів у виконавчому провадженні, розстрочка чи відстрочка виконання рішення, зупинення судом реалізації майна, банкрутство боржника). Це використання призводить до суттєвого затягування процесу виконання судового рішення або робить його зовсім безперспективним. З іншого боку, за формально існуючих обов'язків боржника утриматися від вчинення певних дій чи виконати ті чи інші вимоги виконавця, реальних важелів впливу на боржника, механізмів притягнення його до відповідальності в разі невиконання зазначених обов'язків чи вимог, у виконавця практично немає або ж їх застосування пов'язане з необхідністю серйозної мобілізації зусиль виконавця, до чого він часто не завжди готовий [2, с. 39].

Більшість скарг бізнесу до Ради бізнес-омбудсмена щодо невиконання судових рішень, які набрали законної сили, стосувалися податкової сфери (483 скарги). Другою великою групою питань, з якими зверталися підприємці, були процесуальні порушення та зволікання з боку

правоохоронних органів – загалом 106 скарг (17% всіх звернень щодо невиконання судових рішень). Решта скарг стосувалася митних питань, сфери дозволів та ліцензій, державних регуляторів, органів місцевого самоврядування, а також безпосередньо органів Державної виконавчої служби [3, с. 15].

І вітчизняні науковці та практики, і закордонні фахівці, констатують нагальність змін у царині виконавчого провадження. Діяльність держави, а саме її контроль за виконанням судових рішень, зокрема в адміністративних справах, має бути лакмусовим індикатором стану вирішення заявленої проблеми. Крім того, взаємовідносини Україна – ЄС спонукають нашу державу до реформ у сфері судочинства, у тому числі шляхом гармонізації вітчизняного законодавства та європейських і міжнародних стандартів. Приписи Рекомендації № Rec (2003) 16 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо виконання рішень адміністративних і судових органів у галузі адміністративного права (ухвалена Комітетом Міністрів 09.09.2003 на 851-му засіданні заступників міністрів) та Додатку до неї закликають держав створити відповідну правову базу і вживати усіх необхідних заходів з метою досягнення зазначеної мети; рекомендує урядам держав-членів забезпечити ефективне виконання рішень адміністративних і судових органів в галузі адміністративного права, керуючись у своєму законодавстві й практиці відповідними принципами належної практики [4, с. 432]. У Рекомендації № Rec (2003) 17 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо примусового виконання (ухвалена Комітетом Міністрів 09.09.2003 на 851-му засіданні заступників міністрів) Комітет Міністрів Ради Європи, вважаючи, що держави-члени зобов'язані забезпечити всім особам, на чию користь винесено остаточне й обов'язкове рішення суду, право на його примусове виконання; невиконання судового рішення або затримка в набранні ним чинності можуть перетворити це право на шкоду одній стороні на недіюче та несправжнє, тому рекомендує Урядам країн-членів сприяти ефективному й рентабельному примусовому виконанню судових рішень, а також інших судових і несудових виконавчих документів, де це доречно; залежно від ситуації, вжити або підсилити всі заходи, які вони вважатимуть за потрібні для поступової імплементації відповідних "Керівних принципів примусового виконання" [5, с. 436].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Щодо належного, як організаційного, так і правового, забезпечення виконання судового рішення в Україні написана значна кількість наукових та публіцистичних робіт. На сторінках досліджень О. Буцана, Є. Гришка, А. Зеленова, Л. Крупнової, М. Мальського, Д. Смотрича, В. Теремецького, А. Товмасяна, С. Якимчук наголошується на наявних у цій площині недоліках нормативно-правової регламентації та проблемах правозастосування. Не дивлячись на запропоновані доктриною та практикою рекомендації, розроблені пропозиції щодо внесення змін до чинних нормативно-правових актів, проблеми ефективного забезпечення виконання судових рішень не зникають і вимагають подальших науково-практичних розробок у цій сфері.

Метою публікації є визначення поняття, сутності та механізму контролю держави за виконанням судових рішень в адміністративних справах, вироблення пропозицій щодо його удосконалення з урахуванням сучасного стану правового регулювання та правозастосовної практики.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі контролю держави за виконанням судових рішень в адміністративних справах в Україні.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети було використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, які застосовуються у сучасній науці адміністративного права. Зокрема, історико-правовий метод покладено в основу дослідження розвитку нормативно-правового регулювання адміністративно-правових відносин у сфері виконання судових рішень в Україні; діалектичний метод наукового пізнання застосовано для з'ясування підходів до розуміння поняття "контроль держави за виконанням судових рішень у адміністративних справах", визначено його складові; системно-структурний та системно-функціональний методи використовувалися для з'ясування особливостей функціонування механізму контролю держави за виконанням судових рішень в адміністративних справах; формально-юридичний метод використано під час аналізу положень нормативно-правових актів щодо правової регламентації відносин у сфері виконання судових рішень, що дозволило виявити їх недоліки, сформулювати пропозиції з його удосконалення; метод комплексного аналізу дав змогу визначити перспективи сучасного розвитку діяльності держави у сфері контролю за виконанням судових рішень в адміністративних справах, а також внутрішні та зовнішні чинники, які впливають на його формування в умовах гармонізації відносин Україна – ЄС.

Виклад основного матеріалу. Конституція України гарантує кожному право на судовий захист [6]. Судовий захист прав і свобод людини та громадянина є різновидом державного захисту. Таким чином, держава бере на себе обов'язок захисту або поновлення порушених прав та законних інтересів, виходячи із визначеного конституційного положення.

Виконання судового рішення неодмінно пов'язане із функціонуванням ефективної системи правосуддя. Її дія має ґрунтуватися на правових принципах, що гарантують кожній особі, на користь якої ухвалене судове рішення, апелювати із вимогою про обов'язковість його виконання. Правове забезпечення реалізації вказаного права охоплює розроблені державою нормативно-правові засади та засновані організаційно-правові інституції у вказаній сфері.

Угодою про асоціацію з Європейським Союзом Україна проголосила згоду на посилення співробітництва у сфері юстиції, свободи та безпеки з метою забезпечення верховенства права та поваги до прав і основоположних свобод людини, зміцнення судової влади, підвищення її ефективності, гарантування її незалежності та неупередженості. Орієнтиром і пріоритетом подальшого розвитку судочинства є міжнародні та європейські стандарти.

Програма діяльності Кабінету Міністрів України 2020 (підпункт 19.1

пункту 19) у визначених пріоритетах діяльності Уряду виокремлює таку складову: необхідність розбудови ефективної системи виконання судових рішень та рішень інших органів, у тому числі через удосконалення порядку доступу до професії приватного виконавця та розширення його повноважень, цифровізацію виконавчого провадження, впровадження за окремими категоріями справ фігури "цифрового виконавця", застосування інструментів впливу на боржника та засобів протидії зловживанням правами сторонами виконавчого провадження, скасування необґрунтованих мораторіїв на примусове виконання судових рішень [7].

У розробленій Національній стратегії розв'язання проблеми невиконання рішень судів, боржниками за якими є державний орган або державне підприємство, установа, організація, на період до 2022 року, затвердженій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 1218-р, та Плані заходів щодо реалізації Національної стратегії розв'язання проблеми невиконання рішень судів, боржниками за якими є державний орган або державне підприємство, установа, організація, на період до 2022 року, затвердженому розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.03.2021 № 210-р визначено такі основні причини виникнення проблеми невиконання рішень судів:

1. законодавчі:

- неузгодженість між розмірами соціальних виплат, передбачених різними законами, та розписом асигнувань державного бюджету на них;
- наявність мораторіїв, які перешкоджають примусовому виконанню рішень судів;
- недостатній рівень автоматизації процесу виконавчого провадження;
- прогалини правового регулювання процедури банкрутства державних підприємств;
- недосконалий механізм здійснення судового контролю за виконанням рішень судів щодо стягнення заборгованості;

2. причини, пов'язані із збором інформації:

- відсутність єдиної системи електронної взаємодії між реєстрами судових рішень та автоматизованою системою виконавчих проваджень, документів для забезпечення аналізу і збору інформації про виконання судових рішень;

3. фінансова причина:

- відсутність коштів для забезпечення виплати заборгованості за рішеннями судів;

4. причина, обумовлена відсутністю засобів юридичного захисту:

- відсутність засобів юридичного захисту у зв'язку з невиконанням і тривалим виконанням рішень судів [8].

Реформа системи виконання судових рішень, що розпочалася у 2016 році і триває понині, покликана вирішити проблему низького рівня виконання судових рішень. Що передувало? За даними Міністерства юстиції України до початку впровадження змін виконувалося лише 6% судових

рішень, а розмір неповернутих боргів щорічно становив 400 млрд. грн. [9, с. 22]. У 2016 було ухвалено два закони, які безпосередньо стосуються регулювання відносин в межах інституту примусового виконання судових рішень: "Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів" [10] та "Про виконавче провадження" [11]. Ця подія стала найбільш значущою у цій сфері. Відтак, починаючи з 2017 року Україна перейшла до так званої "змішаної" моделі виконавчого провадження, яка включає два компоненти: функціонування державних виконавців та приватних виконавців.

Незважаючи на суттєві зміни у системі виконавчого провадження, в Україні все ще не створена єдина система обліку стану виконання судових рішень. Це не дозволяє якісно проаналізувати розподіл виконання судових рішень між приватними і державними виконавцями та їх результативність. За оцінками різних експертів за критерієм залученості приватних виконавців – питома вага не перевищує 10%.

Стаття 129¹ Конституції України визначає загальні засади організації контролю за процедурою виконання рішень судів – контроль за виконанням судового рішення здійснює суд. Це відбулося внаслідок змін до Конституції 2016 року. У Законі України "Про судоустрій та статус суддів" відобразилося таке аналогічне положення: контроль за виконанням судового рішення здійснює суд у межах повноважень, наданих йому законом [12]. Не минула ця подія і кодифікованих актів. Так, Законом України "Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів" регламентовано питання судового контролю за виконанням судових рішень [13].

Кодекс адміністративного судочинства України у частинах другій-третьій статті 14 закріплює положення про обов'язковість судових рішень так: "Судові рішення, що набрали законної сили, є обов'язковими до виконання всіма органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими та службовими особами, фізичними і юридичними особами та їх об'єднаннями на всій території України. Невиконання судового рішення тягне за собою відповідальність, встановлену законом". У розділі IV Кодексу адміністративного судочинства України, починаючи з статті 370, на обов'язковості виконання судових рішень наголошено окремо [14].

До інших нормативних положень Кодексу адміністративного судочинства України, що входять до системи забезпечення своєчасного, точного, неухильного та повного виконання судового рішення зокрема, але не виключно, можна віднести:

- пункт 1 частини другої статті 45 щодо неприпустимості дій, які суд може визнати зловживанням процесуальними правами (вчинення дій, які спрямовані на безпідставне затягування чи перешкоджання виконання судового рішення);
- частина дев'ята статті 117 щодо негайного виконання ухвали про забезпечення доказів (крім забезпечення доказів шляхом допиту свідків,

призначення експертизи, огляду доказів) в порядку, встановленому для виконання судових рішень;

- пункт 1 частини другої статті 150 щодо забезпечення позову як до його пред'явлення, так і на будь-якій стадії розгляду справи, якщо невжиття таких заходів може істотно ускладнити чи унеможливити виконання рішення суду або ефективний захист або поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивача, за захистом яких він звернувся або має намір звернутися до суду;
- абзац десятий частини першої статті 167 щодо доказів про надіслання (надання) іншим учасникам справи (провадження) заяви, скарги, клопотання чи заперечення, які подаються на стадії виконання судового рішення, в тому числі в процесі здійснення судового контролю за виконанням судових рішень;
- пункт 6 частини першої статті 244 щодо з'ясування підстав для негайного виконання рішення;
- частина шоста статті 246 щодо змісту резолютивної частини рішення, а саме інформації про порядок і строк виконання рішення, надання відстрочення чи розстрочення виконання рішення тощо.

В рамках Кодексу адміністративного судочинства України пропонується виокремлювати такі основні процесуальні засоби, за допомогою яких адміністративний суд забезпечує належне виконання судового рішення, яке набрало законної сили:

1. стаття 254 щодо роз'яснення судового рішення;
2. статті 382, 383 щодо судового контролю за виконанням судового рішення;
3. стаття 379 щодо заміни сторони виконавчого провадження;
4. стаття 376 щодо поновлення пропущеного з поважних причин строку пред'явлення виконавчого листа до виконання;
5. стаття 378 щодо відстрочення чи розстрочення виконання судового рішення, зміни чи встановлення способу і порядку виконання;
6. стаття 375 щодо зупинення виконання судових рішень лише у виключних випадках;
7. частини четверта-сьома статті 78 щодо застосування як преюдиційних обставин, встановлених у судовому рішенні, що набуло законної сили, під час судового розгляду іншої справи тощо.

У статті 5 Закону України "Про виконавче провадження" визначено, що примусове виконання рішень покладається на органи державної виконавчої служби (державних виконавців) та у передбачених цим законом випадках на приватних виконавців, правовий статус та організація діяльності яких встановлюються Законом України "Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів" [11].

Крім того, частина друга статті 5 Закону виключає примусове виконання ряду рішень приватним виконавцем, зокрема: 1) рішень про відібрання і передання дитини, встановлення побачення з нею або усунення перешкод у побаченні з дитиною; 2) рішень, за якими боржником є держава, державні

органи, Національний банк України, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи, державні та комунальні підприємства, установи, організації, юридичні особи, частка держави у статутному капіталі яких перевищує 25 відсотків, та/або які фінансуються виключно за кошти державного або місцевого бюджету; 3) рішень, за якими боржником є юридична особа, примусова реалізація майна якої заборонена відповідно до закону; 4) рішень, за якими стягувачами є держава, державні органи (крім рішень Національного банку України); 5) рішень адміністративних судів та рішень Європейського суду з прав людини; 6) рішень, які передбачають вчинення дій щодо майна державної чи комунальної власності; 7) рішень про виселення та вселення фізичних осіб; 8) рішень, за якими боржниками є діти або фізичні особи, які визнані недієздатними чи цивільна дієздатність яких обмежена; 9) рішень про конфіскацію майна; 10) рішень, виконання яких віднесено цим Законом безпосередньо до повноважень інших органів, які не є органами примусового виконання; 11) інших випадків, передбачених цим Законом та Законом України "Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів"; 12) рішень, за якими боржником є уповноважений суб'єкт управління або господарське товариство в оборонно-промисловому комплексі, визначені частиною першою статті 1 Закону України "Про особливості реформування підприємств оборонно-промислового комплексу державної форми власності", та рішень, які передбачають вчинення дій щодо їх майна.

Протягом першого року зайняття діяльністю приватного виконавця, приватний виконавець не може здійснювати примусове виконання рішень за якими сума стягнення становить двадцять та більше мільйонів гривень або еквівалентну суму в іноземній валюті.

Знов ж таки до суду у порядку, передбаченому законом, відповідно до статті 74 Закону, можуть бути оскаржені сторонами, іншими учасниками та особами рішення, дії чи бездіяльність виконавця та посадових осіб органів державної виконавчої служби щодо виконання судового рішення. Водночас контроль за організацією роботи приватного виконавця покладається на Міністерство юстиції України. Дотримання професійних стандартів, етики контролюється саморегулювною організацією приватних виконавців – Асоціацією приватних виконавців України.

Висновки. Враховуючи результати аналізу положень нормативно-правових актів щодо правового забезпечення виконання судового рішення, констатуємо наявність належних організаційно-правових засад для цього. Стадія виконання судового рішення є важливою складовою судового процесу. Для адміністративного судочинства вважаємо перевагою наявність основних та додаткових процесуальних засобів, за допомогою яких забезпечується належне (своєчасне, точне, неухильне, повне) виконання судового рішення в адміністративній справі, яке набрало законної сили.

Контроль держави за виконанням судових рішень в адміністративних справах – це одна з форм здійснення функцій держави, що забезпечує дотримання норм чинного законодавства у сфері адміністративного

судочинства. Вона реалізується із використанням здобутків проектів міжнародної технічної допомоги, що пропонують нові інструменти для ефективності роботи виконавців, подальшого розвитку інституту приватного виконання судових рішень, у т.ч. завдяки поширенню їхніх повноважень на судові рішення у адміністративних справах, удосконалення національного механізму виконання рішень ЄСПЛ.

Судовий контроль за виконанням судових рішень в адміністративних справах є дієвим різновидом контролю держави у цій сфері правовідносин. В Україні не існує єдиного реєстру невиконаних судових рішень, але якби його було створено, то справи в публічно-правових спорах посіли б у ньому лідируючу позицію. Цьому сприяє діюча система нормативно-правового регулювання вказаного виду відносин, інституційний механізм виконання судових рішень в адміністративних справах, фінансові можливості боржників тощо. Вважаємо, що існуючий статус приватних виконавців, є недостатнім для реалізації завдання виконання судових рішень. Пропонуємо розглянути можливість поширення повноважень приватних виконавців на таку категорію судових справ як адміністративні.

Література:

1. Науково-практичний коментар Кодексу адміністративного судочинства України / О. М. Пасенюк (кер. авт. кол.), О. Н. Панченко, В. Б. Авер'янов [та ін.]; за заг. ред. О. М. Пасенюка. К.: Юрінком Інтер, 2009. 704 с.
2. Першопричини невиконання рішень національних судів України. Національна безпека і оборона. 2019. № 3–4 (179–180).
3. Системний звіт Ради Бізнес Омбудсмена "Як бізнесу домогтися виконання судового рішення в Україні" (лютий 2021). 68 с. URL: <https://boi.org.ua/files/ep/zt/ua150321.pdf> (дата звернення 22.02.2021).
4. Рекомендації № Rec (2003) 16 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо виконання рішень адміністративних і судових органів у галузі адміністративного права (ухвалена Комітетом Міністрів 09.09.2003 на 851-му засіданні заступників міністрів) та Додаток до Рекомендації № Rec (2003) 16. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства. Київ, 2015. 708 с. URL: https://newjustice.org.ua/wpcontent/uploads/2018/05/EU_Standarts_book_web-1.pdf (дата звернення 22.02.2021).
5. Рекомендації № Rec (2003) 17 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо примусового виконання (ухвалена Комітетом Міністрів 09.09.2003 на 851-му засіданні заступників міністрів). Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства. Київ, 2015. 708 с. URL: https://newjustice.org.ua/wpcontent/uploads/2018/05/EU_Standarts_book_web-1.pdf (дата звернення 22.02.2021).
6. Конституція України від 28.06.1998. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 22.02.2021).
7. Програма діяльності Кабінету Міністрів України: постанова Кабінету Міністрів України від 12.06.2020 № 471. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/471-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 22.02.2021).
8. Національна стратегія розв'язання проблеми невиконання рішень судів, боржниками за якими є державний орган або державне підприємство, установа, організація, на період до 2022 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 1218-р; План заходів щодо реалізації Національної стратегії розв'язання проблеми невиконання рішень судів, боржниками за якими є державний орган або державне підприємство, установа, організація, на період до 2022 року: розпорядження

Кабінету Міністрів України від 17.03.2021 № 210-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1218-2020-%D1%80#Text> (дата звернення 22.02.2021).

9. Міністерство юстиції: Transition book. Проект ЄС "Право-Justice". URL: <https://www.pravojustice.eu/storage/app/uploads/public/5d7f77c88/5d7f77c88c23b147881339.pdf> (дата звернення 22.02.2021).

10. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: Закон України від 02.06.2016 № 1403-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1403-19#Text> (дата звернення 22.02.2021).

11. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 № 1404-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text> (дата звернення 22.02.2021).

12. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення 22.02.2021).

13. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 № 2147-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19#Text> (дата звернення 22.02.2021).

14. Кодекс адміністративного судочинства від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (дата звернення: 22.02.2021).

References:

1. Pasenjuk M. ., Panchenko, O. N., Aver'janov, V. B. (2009). *Naukovo-praktichnij komentar Kodeksu administrativnogo sudochinstva Ukraïni [Scientific and practical commentary on the Code of Administrative Procedure of Ukraine]*. K.: Jurinkom Inter [in Ukrainian].

2. Pershoprichini nevikonannja rishen' nacional'nih sudiv Ukraïni [The root causes of non-compliance with the decisions of national courts of Ukrain]. *Nacional'na bezpeka i oborona - National security and defense*, 3–4, 179–180 [in Ukrainian].

3. *Sistemnij zvit Radi Biznes Ombudsmena "Jak biznesu domogtisja vikonannja sudovogo rishennja v Ukraïni" (ljutij 2021) [System report of the Business Ombudsman Council "How to achieve enforcement of a court decision in Ukraine" (February 2021)]*. Retrieved from <https://boi.org.ua/files/ep/zt/ua150321.pdf> [in Ukrainian].

4. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства “Рекомендації № Rec (2003) 16 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам шодо виконання рішень адміністративних і судових органів у галузі адміністративного права (ухвалена Комітетом Міністрів 09.09.2003 на 851-му засіданні заступників міністрів) та Dodatok do Rekomendacii № Rec (2003) 16”. [European and international standards in the field of justice “Recommendations № Rec (2003) 16 of the Committee of Ministers of the Council of Europe to member states on the implementation of decisions of administrative and judicial bodies in the field of administrative law (adopted by the Committee of Ministers on 09.09.2003 at the 851st meeting of the Ministers' Deputies) and Annex to Recommendation № Rec (2003)) 16”]. (n.d.). *newjustice.org.ua* Retrieved from https://newjustice.org.ua/wpcontent/uploads/2018/05/EU_Standarts_book_web-1.pdf [in Ukrainian].

5. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства “Рекомендації № Rec (2003) 17 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам шодо примусового виконання (ухвалена Комітетом Міністрів 09.09.2003 на 851-му засіданні заступників міністрів)” [European and international standards in the field of justice “Recommendations № Rec (2003) 17 of the Committee of Ministers of the Council of Europe to member states on enforcement (adopted by the Committee of Ministers on 09.09.2003 at the 851st meeting of the Ministers' Deputies)”]. (n.d.). *newjustice.org.ua* Retrieved from https://newjustice.org.ua/wpcontent/uploads/2018/05/EU_Standarts_book_web-1.pdf [in Ukrainian].

6. Конституція України [The Constitution of Ukraine]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].

7. Postanova Kabinetu Ministriv “Programa dijal'nosti Kabinetu Ministriv Ukraïni” [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “Program of activities of the Cabinet of Ministers of Ukraine”]. (*n.d.*). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/471-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian]
8. Rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukraïni “Nacional'na strategija rozv'jazannja problemi nevikonannja rishen' sudiv, borzhnikami za jakimi є derzhavnij organ abo derzhavne pidpriemstvo, ustanova, organizacija, na period do 2022 roku: rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukraïni vid 30.09.2020 № 1218-r; Plan zahodiv shhodo realizacii Nacional'noi strategii rozv'jazannja problemi nevikonannja rishen' sudiv, borzhnikami za jakimi є derzhavnij organ abo derzhavne pidpriemstvo, ustanova, organizacija, na period do 2022 roku”. [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine “National strategy for solving the problem of non-execution of court decisions, the debtors of which are a state body or state enterprise, institution, organization, for the period up to 2022: order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 30.09.2020 № 1218-r; Action plan for the implementation of the National Strategy for solving the problem of non-compliance with court decisions, the debtors of which are a state body or state enterprise, institution, organization, for the period up to 2022”]. (*n.d.*). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1218-2020-%D1%80#Text> [in Ukrainian]
9. Ministerstvo justicii: Transition book. Proekt ЄS "Pravo-Justice" [Ministry of Justice: Transition book. EU Law-Justice Project]. Retrieved from <https://www.pravojustice.eu/storage/app/uploads/public/5d7/f77/c88/5d7f77c88c23b147881339.pdf> (data zvernennja 22.02.2021) [in Ukrainian]
10. Zakon Ukraïni “Pro organi ta osib, jaki zdijsnjujut' primusove vikonannja sudovih rishen' i rishen' inshih organiv”. [The Law of Ukraine “On bodies and persons who carry out enforcement of court decisions and decisions of other bodies”]. (*n.d.*). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1403-19#Text> [in Ukrainian].
11. Zakon Ukraïni “Pro vikonavche provadzhennja”. [The Law of Ukraine “On enforcement proceedings”]. (*n.d.*). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text> [in Ukrainian].
12. Zakon Ukraïni “Pro sudoustrij ta status suddiv”. [The Law of Ukraine “On the Judiciary and the Status of Judges”]. (*n.d.*). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> [in Ukrainian].
13. Zakon Ukraïni “Pro vnesennja zmin do Gospodars'kogo procesual'nogo kodeksu Ukraïni, Civil'nogo procesual'nogo kodeksu Ukraïni, Kodeksu administrativnogo sudochinstva Ukraïni ta inshih zakonodavchih aktiv”. [The Law of Ukraine “On amendments to the Commercial Procedural Code of Ukraine, the Civil Procedure Code of Ukraine, the Code of Administrative Procedure of Ukraine and other legislative acts”]. (*n.d.*). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19#Text> [in Ukrainian].
14. Kodeks administrativnogo sudochinstva [Code of Administrative Procedure]. (*n.d.*). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> [in Ukrainian].